

Beslut

1 (1)

Datum för beslut
2018-04-23

Beslutsserie
GD-beslut

Nummer
Nr 29/2018
Dnr SBU2018/53

Beslutande Susanna Axelsson, generaldirektör
Föredragande Charlotte Hall, avdelningschef
Samrådande Lina Leander, projektledare
Alexandra Snellman, projektledare
Knut Sundell, sakkunnig
SBU:s ledningsgrupp

Remissvar avseende *För barnets bästa?* Utredningen om tvångsåtgärder mot barn inom psykiatrisk tvångsvård (SOU 2017:111)

Bakgrund

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har beretts möjlighet att ta del av remissen *För barnets bästa?* Utredningen om tvångsåtgärder mot barn inom psykiatrisk tvångsvård (dnr S2018/00232/FS).

Beslut

SBU lämnar remissvar enligt bilaga 1.

Bilaga 1: Remissvar *För barnets bästa?* Utredningen om tvångsåtgärder mot barn inom psykiatrisk tvångsvård

Stockholm den 23 april 2018

Susanna Axelsson
Generaldirektör

Charlotte Hall
Avdelningschef

Remissvar

1 (5)

Datum
2018-04-23

Vår beteckning
SBU2018/53

Er beteckning
S2018/00232/FS

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Remissvar avseende *För barnets bästa?* Utredningen om tvångsåtgärder mot barn inom psykiatrisk tvångsvård (SOU 2017:111)

SBU har tagit del av betänkandet från den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa. Nedan återfinns en sammanställning av myndighetens kommentarer till betänkandet.

SBU uppfattar att betänkandet som helhet präglas av ett barnrättsperspektiv och en vilja att organisera den tvångspsykiatriska vården på ett sätt som är rättssäkert, håller högsta möjliga kvalitet och som stärker barnens delaktighet.

SBU:s övergripande synpunkt är att utredaren på ett förtjänstfullt sätt beskrivit frågeställningen och dess bakgrund. SBU anser att utredningens förslag genomgående är bra och har förutsättningar att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för de barn och unga som tvångsvårdas samt bidra till kvalitetsutveckling inom hälso- och sjukvården, med särskilt fokus på tvångsvården.

Rapporter från SBU inriktade på psykiatrisk tvångsvård

På regeringens uppdrag har SBU gjort en kartläggning av rättspsykiatrisk vård (1). I juni 2018 kommer ytterligare två rapporter inom området att publiceras, den ena inriktad på läkemedelsbehandling inom rättspsykiatrisk vård och den andra på psykosociala insatser. Ingen av dessa rapporter är dock specifikt inriktade på barn eller ungdomar.

Utredningen har på ett bra sätt beaktat barnets rättigheter

SBU är positiva till att de mest relevanta delarna av barnets rättigheter enligt barnkonventionen har tagits i beaktande i utredningen, alltså inte bara barnets grundläggande rätt till skydd.

Stor vikt läggs i utredningen på artikel 12 (att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad). Utredningen beaktar också särskilt delar i barnkonventionen som handlar om barns rätt att få tillgång till information (artikel 17; särskilt sådan som syftar till att främja bland annat barnets sociala välfärd och fysiska och psykiska hälsa).

Reglerna om barnets bästa och rätten att få framföra sina åsikter tolkas även i förhållande till varandra. Man har även i utredningen anlagt ett barnrättsperspektiv och ett barnperspektiv, vilket bland annat visar sig i att man i utredningen lagt stor vikt vid att inhämta synpunkter och erfarenheter från barn och unga med egen erfarenhet av psykiatrisk tvångsvård och tvångsåtgärder.

SBU noterar att särskilt förslagen om rätt att få information och att få uttrycka åsikter, samt överklagande av tvångsåtgärder, genomsyras av barnkonventionens artiklar 12 och 17.

SBU ställer sig positiva till flera av utredningens förslag

SBU har lång och positiv erfarenhet från nära samarbete med patienter och brukare, bland annat ur ett delaktighetsperspektiv. Utifrån denna erfarenhet vill SBU lyfta fram följande förslag som myndigheten anser är särskilt viktiga:

- att barn inte ska få vårdas med vuxna eller på en sjukvårdsinrättning där det ges rättspsykiatrisk vård (om de inte omfattas av lagen om rättspsykiatrisk vård).
- att *fastspänning med bälte* får vidtas endast om det är uppenbart att andra åtgärder är otillräckliga och det finns en omedelbar fara för att det enskilda barnet lider allvarlig skada och att det bara får pågå i en timme.
- att ett barn endast tillfälligt får *hållas fast*. SBU menar att det är positivt att fasthållning som åtgärd tydliggörs.
- beslut om *inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster* får gälla i högst en vecka (men tiden får förlängas om det finns synnerliga skäl).

Även andra förslag är viktiga och kan göra stor skillnad för de barn som idag befinner sig inom vården. Exempel är förslaget att barn ska ha möjlighet till daglig vistelse utomhus, liksom till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen. Ytterligare exempel är förslaget att ett barn får hållas avskild från andra barn endast om det är uppenbart att andra åtgärder är otillräckliga och endast om det är nödvändigt på grund av att han eller hon genom aggressivt eller våldsamt beteende allvarligt försvårar vården av de andra patienterna.

Några av utredningens förslag behöver utvecklas ytterligare

SBU menar att några av förslagen behöver utvecklas, alternativt utredas ytterligare.

Huvudman och uppdrag för ett nationellt kunskapscentrum

I SBU:s uppdrag ingår att utarbeta vetenskapliga underlag inom medicin, socialtjänst och funktionshinderområdet. Dessa kan sedan användas till stöd för ställningstagande och beslut inom andra myndigheter. SBU anser därför att vetenskapliga underlag avseende barn inom psykiatrisk tvångsvård bör tas fram av SBU.

SBU menar vidare att uppdraget för ett framtida kunskapscentrum behöver utredas och definieras ytterligare. I ett sådant uppdrag skulle kunna ingå att sammanställa det vetenskapliga underlaget kring vikten av att utarbeta förebyggande metoder vid arbete med barn och ungdomar som är i riskzon för tvångsåtgärder, till exempel vid utagerande och aggressivt beteende. Vidare bör uppdraget innefatta att utvärdera nyttan med vården för patienten i förhållande till eventuella olägenheter, till exempel förekomsten av risker eller skador.

Vid val av huvudman för ett nationellt kunskapscentrum för risken för sammanblandning mellan utvärdering och vägledning beaktas.

Ålderskillnad mellan barn samt inskränkning av elektroniska kommunikationstjänster
När det gäller förslaget om att barn inte ska få vårdas med vuxna anser SBU, utifrån myndighetens erfarenhet av delaktighetsperspektiv, att man så långt det går även bör ta hänsyn till ålderskillnaden mellan barn, så att små barn inte behöver vistas bland större.

Beträffande förslag om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster föreslår utredningen att ett sådant beslut får gälla i högst en vecka. Frågan om upphörande ska övervägas minst en gång per dygn men tiden får förlängas om det finns synnerliga skäl. SBU anser att det för denna fråga behövs en definition av synnerliga skäl, exempelvis att barnet riskerar att bli utsatt för brott via elektroniska kommunikationstjänster.

Utveckling och kontroll av psykiatrisk tvångsvård

En ny nämnd inom IVO skulle medföra oklar ledning och beslutsfattande

SBU är tveksam till utredarens förslag att det ska inrättas ett särskilt utvecklings- och kontrollorgan (Nämnden för utveckling och kontroll av psykiatrisk tvångsvård av barn) med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som värmyndighet.

SBU menar att en ny nämnd inom IVO skulle medföra oklar ledning och beslutsfattande. Istället förordar SBU att IVO får ett tydliggjort uppdrag om kontroll

och tillsyn av psykiatrisk tvångsvård av barn. Ett sådant uppdrag bör till exempel omfatta krav på specifik återrapportering av området.

Viktigt att register är uppdaterade

SBU menar att det är angeläget att IVO säkerställer att de register som myndigheten ska föra enligt patientsäkerhetslagen är uppdaterade.

Värdet av preventiva insatser och förhållningssätt som minskar behovet av tvångsvård

SBU anser vidare att insatser inom kontroll och tillsyn inte räcker; sådana insatser bör kompletteras med preventiva åtgärder. Det vore värdefullt om tillsynsmyndigheter inom barn- och ungdomspsykiatri kunde utveckla och prioritera förebyggande insatser så att tvångsvård i möjligaste mån kan undvikas. Likaså vore det värdefullt om de som arbetar inom psykiatrisk tvångsvård i högre omfattning kunde använda förhållningssätt och metoder som minskar behovet av tvångsvård. SBU har sammanställt kunskap till stöd för ett sådant arbete; till exempel har SBU gjort en rad kommentarer av utländska rapporter om hot och våld inom psykiatrin (2-7).

Viktigt med helhetsgrepp – tvångsvård finns även inom Statens institutionsstyrelse

SBU menar att det är viktigt vid en översyn av området att ta ett samlat grepp och därvid inte exkludera den verksamhet som bedrivs inom Statens institutionsstyrelse (SIS). Risken är annars stor att barnen/ungdomarna placeras på SIS istället om man stramar upp den barnpsykiatriska vården men inte även på motsvarande sätt ser över regelverket och förutsättningarna inom SIS.

Psykiatrisk tvångsvård förekommer inom Statens institutionsstyrelse vid vård av barn (oftast ungdomar) med komplex problematik. Många gånger ingår psykisk ohälsa tillsammans med missbruk och allvarlig kriminalitet i bilden för dessa barn och ungdomar. Till skillnad från barn- och ungdomspsykiatriska kliniker är det oklart om särskilda ungdomshem har adekvat kompetens för att bedöma eller hantera en allvarlig psykiatrisk problematik. I en utvärdering publicerad 2016 har SBU visat att det behövs mer och bättre forskning om behandling inom institutionsvården (8).

SBU menar att särskilda ungdomshem behöver använda adekvata bedömningsinstrument för att identifiera unga med en psykiatrisk problematik som bör överföras till barn- och ungdomspsykiatriska kliniker eller psykiatrisk tvångsvård.

Referenser

1. SBU. Behandling och bedömning i rättspsykiatrisk vård. En kartläggning av systematiska översikter. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2017.
2. SBU Kommenterar nr 2017_02 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – val av läkemedel för sedering i akuta situationer”
3. SBU Kommenterar nr 2016_10 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – riskfaktorer för våld och aggression”
4. SBU Kommenterar nr 2016_11 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – skattning av risk för våld och aggressivitet”
5. SBU Kommenterar nr 2016_14 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – riskfaktorer, riskbedömning och hanteringsstrategier för unga”
6. SBU Kommenterar nr 2016_12 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – förebyggande åtgärder”
7. SBU Kommenterar nr 2016_13 ”Hantering av hot och våld inom psykiatri – interventionsstrategier vid pågående våldshändelser”
8. SBU. Program för ungdomar med antisocial problematik inom institutionsvård. En systematisk litteraturöversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2016. SBU-rapport nr 252.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Susanna Axelsson.
Avdelningschef Charlotte Hall har varit föredragande.